

VELIKI PRAVNI SISTEMI I KODIFIKACIJE

Prof. dr Nebojša Randelović

„Kao jezik, literatura, umetnost, ali i državna ili pravna civilizacija, pravo pripada široj oblasti ljudskog stvaralaštva; pravo je poseban deo sveta, koji je svojstven čoveku i samo njemu.“

Karl Larenc

„Tri reči zakonodavca dovoljne su da nestanu čitave pravne biblioteke“

Kirhman, 1848. god.

Odlike pravnih sistema starog veka

- **Različiti tipovi robovlasničkog uređenja**
- **Kodifikacije i stvaranje pravnih sistema**
- **Univerzalnost rimskog prava**
- **Zajedničke odlike**

Odlike pravnih sistema srednjeg veka

- **Tri tipa feudalizma i njihove podvrste**
- **Odlike, podudarnosti i osobenosti**

Konstituisanje novih država i sumrak ideje prava

- **476. Pad Zapadnog rimskog carstva**
- **Proces nestajanja ideje prava**
- **Leges barbarorum (Leh Romana Visigothorum; Brevarijum Alarici)**
- **Justinijanova kodifikacija**
- **Uticaj crkve i državno-pravno raslojavanje**
- **(Jedno hrišćansko carstvo na zemlji, Vizantija i Franačka, krunisanje Karla velikog za cara svih Rimljana 800. g)**
- **Borba carske i papske vlasti za primat (Grgur VII 1073.)**
- **Feudalni partikularizam**

- **Sve do XII veka: pravo jačeg ili arbitrarno rešavanje sporova na osnovu autoriteta vođe;**
- **Uticaj ranog hrišćanstva: društvo na ideji bratstva i milosrđa, ne prava (koje je pagansko); laičko poimanje pravde, preporučivanje arbitraže duhovnih pastira a ne sudova.**
- **Pravo je rđava stvar, protivna samoj biti hrišćanstva.**

- **Osobnosti vizantijskog feudalizma**

Preobražaj i snaženje ideje prava

- **Romanizovanje varvarskog običajnog prava (opstanak rimske pravne ideje: element kontinuiteta i univerzalni činilac evropske pravne porodice)**

- **Evolucija hrišćanske misli i progresivna uloga crkve (uticaj hrišćanske misli kod Justinijana i prilagođavanje kanonskog prava)**
- **IV Laterenski koncil (ukidanje „božjeg suda“)**
- **XI vek – Bolonja**
- **Irnerius – prva predavanja o Digestama**
- **Problem jezika i tumačenja – glosatori**
- **Accurius – Glossa ordinaria – sredina XIII veka**
- **Postglosatori – analiza Digesta, ali traženjem pravila koja će odgovarati vremenu u kome žive (životno prilagođavanje rimskog prava).**
- **Opšte mišljenje doktrine (communis opinio doctorum) – Baldus, Bartolus, Also**
- **Zbornici izvornih i preobraženih običajnih pravila (Saksonsko ogledalo 1220, Bavarsko ogledalo 1275, špansko Siete prtidas sredina XIII veka)**

-
- **Zbornici običaja – fragmentarna primena i regulisanje odnosa koji su se već dogodili;**
 - **Ius commune – opšte pravo; regulativa nastajućih odnosa koja prevazilazi feudalne okvire;**
 - **Engleska: common law (opšte pravo) i equity law (razvijanje sistema pravičnosti, koji koji koriguje nepravično pravo);**
 - **Preporodom rimskog prava nisu preuzeta materijalna pravila već prvenstveno pravni rečnik i ustanove;**
 - **Razvoj kanonskog prava;**

Uticaj škole prirodnog prava na uobličavanje evropsko - kontinentalnog sistema prava

Naučna i geografska otkrića

Propast katoličkog univerzalizma

Ferdinand II Habsburški i Tridesetogodišnji rat (1618-1648)

Kardinal Rišelje i Vestfalski mir

RENE DEKART

Jedini izvor saznanja u razumu

Odbacivanje autoriteta i verskih dogmi

Ne određuju više autoritet i tradicija šta je istinsko pravo, već ono proističe iz razuma.

Racionalna škola prirodnog prava

HUGO GROCIUS (1583-1654)

Osnivač racionalne škole prirodnog prava i „otac međunarodnog prava“

Nagon da se čovek udružuje sa sebi sličnima

Pacta sunt servanda (najviša norma prirodnog prava)

TOMAS HOBS (1588-1679)

Čovek – egoistično biće

Ideja odricanja od sopstvenog prava radi ostvarenja mira

Pravo je proizvod straha

Država poseduje neograničenu vlast nad građanima kako bi suzbila razarajuću moć njihovog egoizma.

Ali, kada država ne može da štiti svoje građane prestaje i njen zahtev za poslušnost.

Država nije sama sebi cilj!

BARUH DE SPINOSA (1632-1677)

Sinteza Grociusovog i Hobsovog učenja

Čovek nije ni čisto društveno biće ni čisti egoista

Država je manje zlo od anarhije. Država ima najviše pravo, a ne građanin. Jedino država utvrđuje šta je dobro a šta zlo

To nije potpuni pozitivizam; država je moćnija kada je zasnovana na razumu.

SAMUEL PUFENDORF (1632-1694)

Potpuno odvajanje prirodnog prava od Božjeg

CHRISTIAN TOMASIUS (1655-1728)

Razdvajanje etike, politike i prava

Pozitivno i negativno zlatno pravilo

PASCAL, LAJBNIC, VOLF

JEAN JAQUES ROUSEAU (1712-1778)

teorija društvenog ugovora

Raison d' etre države

Prosvećenost najavila i omogućila velike promene u pravu, ali i uzrokovala konkretne političke procese sa revolucionarnim ishodom

Renesansa i recepcija rimskog prava

FRANCUSKA

Renesansa rimskog prava
Jaka centralna vlast
Jean Bodin 1577. Šest knjiga o državi; otac pojma „suverenost“
Parlament kao vrhovni sud
Materijalno pravilo proizilazi:
Iz običajnog prava,
Iz rimskog prava,
Nastaje samostalno.
Običajno pravo često u suprotnosti sa rimskim. Zato su bili cenjeniji pravni praktičari od profesora prava

NEMAČKA

Recepcija rimskog prava
Slaba centralna vlast
(razlozi mnogobrojni)
Reichsfohgericht
Reichskammergericht
Nemogućnost razvoja opšteg nemačkog privatnog prava
Karl Savinji (1779-1861)
tvorac istorijske pravne škole

„Ubi bene ibi patria“

„Ubi libertas ibi patria“

„Ubi patria ibi bene“

SAD

Deklaracija o nezavisnosti 1776.

Ustav SAD 1787.

Prvih 10 amandmana 1791.

Francuska

Deklaracija prava čoveka i građanina 1789.

Ustav od 1791. i Ustavna povelja od 1814. i ideja ustavne monarhije

Pruska

Albreht: država pravna ličnost

Laband: monarhijska i narodna suverenost ustupa mesto državnoj suverenosti

Švedska

Ustav od 1809. i ideja parlamentarne monarhije

Kodifikacija

Umesto da se stvori univerzalno prirodno pravo, ukinut je pravni patikularizam u jednoj nacionalnoj državi

Moderne građanske kodifikacije

Pruska

Zemaljski zakonik 1794.

Francuska

Code civil 1804.

Personae-res-actiones

O licima

O stvarima i različitim modifikacijama svojine

O različitim načinima kojima se stiče svojina

Austrija

Opšti građanski zakonik 1812.

& 14. Propisi Građanskog zakonika obuhvataju lično pravo, pravo na stvari i odredbe zajedničke obojim pravima.

Široke formulacije i opšte odredbe

Uticaj modernih građanskih kodifikacija na srpsko pravo

Građanski zakonik za Kneževinu Srbiju 1844.

Đorđe Pavlović Hipotekarno pravo u Kneževini Srbiji 1868.

Pruski krivični zakonik

1851.

O kažnjavanju zločina i prestupa uopšte

**O pojedinim zločinima i prestupima i
njihovom kažnjavanju**

Uticaj Pruskog krivičnog zakonika na srpsko pravo

Kaznitelni zakonik za Knjažestvo Srbiju 1860